

Folkhälsomyndigheten

Saneringsintyg för fartyg

Denna titel kan laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/. En del av våra titlar går även att beställa som ett tryckt exemplar från Folkhälsomyndighetens publikationsservice, publikationsservice@folkhalsomyndigheten.se.

Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Folkhälsomyndigheten, 2019.

Artikelnummer: 18115

Revidering 1.

Om publikationen

WHO:s internationella hälsoreglemente (IHR) ställer krav på den grundläggande kapacitet som ska finnas i alla medlemsstater för att förebygga, upptäcka och hantera internationella hot mot människors hälsa. För att minimera risken för internationell spridning av smittsamma ämnen och andra ämnen som kan utgöra ett hot mot människors hälsa, ska medlemsstaterna bland annat utse i vilka hamnar som saneringsintyg för fartyg kan utfärdas.

I Sverige har Folkhälsomyndigheten utsett kommuner som har rätt att utfärda saneringsintyg för fartyg efter inspektion. Kommunerna väljer i sin tur vilka hamnar som ska användas vid inspektion. Bestämmelser om kommuner med utfärdanderätt, intygets utformning, när det ska uppvisas och ansvariga aktörer finns i finns angivet i Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om skydd mot internationella hot mot människors hälsa (HSLF-FS 2015:8).

Detta dokument är en vägledning för att stödja kommuner som har ansvar att utfärda saneringsintyg så lokalt anpassade rutiner kan tas fram.

Folkhälsomyndigheten

Johan Carlson

Generaldirektör

Innehåll

Definitioner	6
Bakgrund.....	7
Vem får utfärda saneringsintyg?	8
Kompetenskrav	8
Stöd från Världshälsoorganisationen (WHO).....	8
Genomföra inspektion	9
Inspektionens syfte	9
När ska inspektion ske?.....	9
Undantag från kravet att visa upp saneringsintyg	9
Vad ska inspektionen omfatta?	9
Smittämnen	9
Vektorer och smittämnen	10
Andra ämnen än smittämnen.....	10
Hur bör inspektionen genomföras?.....	11
Förberedelser	11
Vid inspektion	11
Efter inspektion	12
Provtagning	13
När bör provtagning ske?	13
Vilka prover är aktuella och vilka metoder bör användas?.....	13
Vilket intyg ska utfärdas?	14
Särskilt intyg om åtgärder	14
Hur saneringsintyget ska utfärdas?	15
Ansvar och åtgärder	18
Ansvar.....	18
Åtgärder	18
Normala åtgärder	20
Extraordinära åtgärder.....	20
Avgifter och kostnader för åtgärder	20

Arbetsmiljöaspekter vid inspektion av fartyg	21
Säkerhet och lastutrymmen	21
Övriga aktörer	23
Transportoperatörer	23
Skeppsmäklare/hamnagenter	23
Verksamhetsansvarig vid hamn.....	23
Fartygsinspektörer samt lots- och hamnpersonal	23
Polismyndigheten	23
Sjöfartsverket.....	24
Transportstyrelsen.....	24
Tullverket	24
Länsstyrelsen	25
Jordbruksverket.....	25
Inspektionen för vård och omsorg.....	25
Strålsäkerhetsmyndigheten	25
Bilagor.....	27
Bilaga 1	27
Bilaga 2	29

Definitioner

Definitionerna följer artikel 1 i det internationella hälsoreglementet (IHR 2005).

Behörig myndighet	I detta dokument hänvisar vi till behöriga myndigheter i stället för hälsomyndigheter, hamnmyndigheter eller dylikt. Det beror på att en behörig myndighet enligt IHR är "en myndighet som ansvarar för genomförande och tillämpning av åtgärder enligt reglementet".
Desinfektion	Åtgärder för att bekämpa eller oskadliggöra infektiösa ämnen på människa eller djur, eller i eller på bagage, last, containrar, transportmedel, gods eller postförsändelser genom direkt behandling med kemiska eller fysikaliska metoder.
Fartyg	Ett fartyg gör en internationell resa till havs eller på inlandsvatten.
Fartygsoperatör	En fartygsoperatör är en fysisk eller juridisk person som ansvarar för eller representerar ett fartyg.
Förorening	Med förorening avses förekomst av ett infektiöst eller farligt ämne som kan utgöra en risk för människors hälsa på en människas eller ett djurs kroppsytta, i eller på en produkt som är avsedd för förtäring eller på andra icke-levande föremål, däribland transportmedel, eller i luften.
Gränspassage	Med gränspassage menas plats för internationell in- eller utresa för resenärer, bagage, last, containrar, transportmedel, gods och postförsändelser.
Insektssanering	Förfarandet består i att vidta åtgärder för att bekämpa eller döda insekter som kan vara bärare av virus eller bakterier som kan ge upphov till sjukdomar hos människa.
Inspektion	En inspektion är en besiktning som en behörig myndighet utför eller övervakar. Myndigheten inspekterar områden, bagage, containrar, transportmedel, anläggningar, gods eller postförsändelser, med tillhörande uppgifter och dokumentation, för att fastställa om det finns risker för människors hälsa.
Nationell IHR-kontaktpunkt	Kontaktpunkten är ett nationellt organ utsett i alla WHO:s medlemsländer som ska vara ständigt tillgängligt för kommunikation med WHO. I Sverige är Folkhälsomyndigheten nationell IHR-kontaktpunkt.
Parter	Parter är de stater som har anslutit sig till IHR (2005).
Reservoar	En reservoar är ett djur, en växt eller en substans där ett infektiöst ämne kan finnas och vars förekomst kan utgöra en risk för människors hälsa.
Risk för människors hälsa	Risken är sannolikheten av en händelse som skadligt kan påverka hälsan hos befolkningen, särskilt ett ämne som kan spridas internationellt eller som utgör en allvarlig och direkt fara.
Råttutrotning (Deratting)	Förfarandet består i att vidta åtgärder för att bekämpa eller döda råttor/möss som kan vara bärare av smittämnen som kan innebära en risk för människors hälsa.
Sanering	Förfarandet består i att vidta åtgärder för att avlägsna ett infektiöst eller farligt ämne som kan utgöra en risk för människors hälsa från en människas eller ett djurs kroppsytta, i eller på en produkt som är avsedd för förtäring eller på andra icke-levande föremål, däribland transportmedel.
Vektor	En vektor är en insekt eller något annat djur som är bärare av ett infektiöst ämne som utgör en risk för människors hälsa.
Värd (värd)	Värden är det djur på vilket en parasit lever, eller annars en bärare av en annan organism.
Karantänshamn	Hamn med grundläggande kapacitet för att kunna upptäcka och hantera internationella hot mot människors hälsa. Det finns åtta karantänshamnar i Sverige.

Bakgrund

Det internationella hälsoreglementet (IHR) är ett legalt bindande ramverk för medlemsstaterna i Världshälsoorganisationen (WHO). Reglementet omfattar bestämmelser om att medlemsstaterna ska ha en förmåga att upptäcka, bedöma, rapportera och hantera händelser som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa utan att inskränka den internationella handeln och trafiken. Ett internationellt hot mot människors hälsa innebär en risk för att smittämnen eller andra ämnen som utgör eller kan utgöra ett allvarligt hot mot människors hälsa förs in i landet eller sprids till andra länder. IHR omfattar samtliga allvarliga hälsohot, såväl biologiska och kemiska som radiologiska och nukleära hot, oavsett om dessa sprids avsiktligt eller inte.

IHR har i Sverige implementerats genom

- lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa
- förordningen (2007:156) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2015:8) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa
- Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2015:9) om underrättelseskyldighet vid internationella hot mot människors hälsa

Vem får utfärda saneringsintyg?

De kommuner som får utfärda saneringsintyg för fartyg i Sverige finns angivna i bilaga 2 till HSLF- FS 2015:8. Kommunen bestämmer vilka hamnar som ska användas vid utfärdande av saneringsintyg och rapporterar in dessa till Folkhälsomyndigheten, som i sin tur rapporterar till WHO.

- En lista över hamnar som får utfärda saneringsintyg [finns på WHO:s webbplats](#)
- I de fall då fartyg begär saneringsintyg vid en svensk hamn som inte finns uppräknad i listan ska fartyget hänvisas till en hamn som har rätt att utfärda saneringsintyg.

Kompetenskrav

Det är viktigt att inspektörer som arbetar med utfärdandet av saneringsintyg har en grundläggande kompetens för att kunna bedöma risker för hälsa och en förståelse för hur hälsorisker kan uppstå.

Inspektören ska vara förtrogen med relevanta larmlistor/larmvägar och ha övergripande kunskap om regelverk gällande miljökrav och riktlinjer för fartyg.

Stöd från Världshälsoorganisationen (WHO)

WHO har en handbok som ger fördjupad information om de olika inspektionsområdena, rådande regelverk för sjöfartsfrågor och hur man utfärdar saneringsintyg. I handboken finns även checklistor som kan användas för att bedöma kravnivån för eventuella åtgärder:

[Handbook for inspection of ships and issuance of ship sanitation certificates, WHO 2011.](#)

Övrigt referensmaterial som kan användas är:

[Guide to ship sanitation, WHO 2011](#)

Genomföra inspektion

Inspektionens syfte

Huvudsyftet med att inspektera enligt IHR är att minska risken för att smittämnen eller andra ämnen som utgör eller kan utgöra ett allvarligt hot mot människors hälsa förs in i landet eller sprids till andra länder.

När ska inspektion ske?

- Befälhavare på ett fartyg ska vid ankomsten till första svenska hamn visa upp ett giltigt saneringsintyg för Kustbevakningen. Befälhavaren får lämna in en kopia av ett sådant intyg.
- Befälhavaren får även lämna enbart en uppgift om att ett giltigt saneringsintyg finns till Kustbevakningen.
- Kustbevakningen ska omedelbart underrätta kommunen om en befälhavare på ett fartyg inte visar upp ett giltigt saneringsintyg.
- Vanligtvis är det inte Kustbevakningen som kontaktar kommunen om behovet av en inspektion. I stället kontaktar fartygets befälhavare eller skeppsmäklare kommunen för att få en förnyelse av det gällande saneringsintyget. Vem som tar initiativ till inspektionen påverkar dock inte inspektionens utförande.

Undantag från kravet att visa upp saneringsintyg

Skyldigheten att uppvisa saneringsintyg gäller för fartyg som har gjort en förhandsanmälan om varor att förtulla enligt Tullverkets regelverk. Det finns dock vissa undantag från kravet att visa upp saneringsintyg vid ankomst till hamn. Dessa undantag regleras i Tullverkets föreskrifter och allmänna råd (TFS 2016:2). Exempelvis gäller detta färjor i linjetrafik, statsfartyg, fritidsfartyg. Notera att detta dock gäller under förutsättning att Tullverket eller Kustbevakningen inte särskilt begär att ett saneringsintyg ska visas upp.

- Befälhavaren på ett örlogsfartyg är undantagen från skyldigheten att visa upp saneringsintyg.

Vad ska inspektionen omfatta?

Inspektören ska gå igenom de utrymmen som finns angivna på blanketten för saneringsintyg (inklusive bilagan) och rutiner för kontroll på fartyget. I WHO:s handbok finns det checklistor för varje enskilt område.

Smittämnen

Med smittämnen avses ämnen som kan orsaka smittsamma sjukdomar som smittar mellan människor eller från djur eller livsmedel till människor. Även andra

sjukdomar kan komma att omfattas om kriterierna för ett internationellt hot mot människors hälsa är uppfyllda.

Internationellt hot mot människor omfattar även andra ämnen än smittämnen under förutsättning att ämnet utgör eller kan utgöra ett allvarligt hot mot människors hälsa. Exempel på sådana ämnen är kemikalier, radioaktiva ämnen samt biologiska ämnen. Ett ytterligare villkor som måste vara uppfyllt är att det finns risk för att smittämnet eller ämnet förs in i landet eller sprids till andra länder. Definitionen omfattar såväl avsiktlig som oavsiktlig spridning av ämnen.

Vektorer och smittämnen

Vektorer som råttor, möss, insekter och fåglar kan bidra till smittspridning. Även vektorer som inte orsakar specifika sjukdomar, till exempel kackerlackor och flugor, bör uppmärksammas.

Andra ämnen än smittämnen

Skadliga föroreningar som kemikalier eller radioaktiva ämnen kan också finnas på fartyg. Det kan vara svårt att få kännedom om sådana ämnen. I första hand kan föroreningarna uppmärksammas genom lukt, förorening eller att besättningen verkar oförklarligt sjuk. Normalt sett ska lasten vara märkt så att det framgår vilka ämnen som finns ombord.

Ämnena kan vara farliga bland annat på grund av

- olyckor eller läckor som gör att ämnena släpps ut ur sina emballage (kemikalier eller radioaktiva ämnen)
- felaktig hantering (bekämpningsmedel, till exempel organiska fosföroreningar, kemikalier, radioaktivt förorenat skrot)
- att radioaktiva strålkällor är herrelösa, det vill säga lämnats utan kontroll
- avsiktlig spridning i kriminellt syfte eller terrorism (dumpning av kemikalier, radiologiska vapen mm).

Om inspektören misstänker att något inte står rätt till med radioaktiv last eller last bestående av kemikalier bör försiktighet iakttas och kontakt med räddningstjänsten tas.

Tabell 1 nedan ger exempel på radioaktiva ämnen som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa.

Ämne	Egenskaper
Plutonium-239 (Pu-239)	Ämnet är radioaktivt och kan användas som bombmaterial samt är starkt cancerframkallande.
Kobolt-60 (Co-60)	Strålkällan kan vara starkt radioaktiv och kan användas vid strålsterilisering och strålterapi.
Iridium-192 (Ir-192)	Strålkällan kan vara starkt radioaktiv och kan användas till kontroll av svetsfogar och vid strålterapi.
Cesium-137 (Cs-137)	Strålkällan kan vara starkt radioaktiv och kan användas till blodbestrålning.

Hur bör inspektionen genomföras?

Förberedelser

Vid kontakt med mäklare eller fartygets befälhavare tar inspektören uppgifter om fartygets namn, IMO-nummer, bruttodräktighet, last samt senaste hamn och planerade anlöpningshamn vid nästa resa.

Innan inspektionen påbörjas ska syftet med inspektionen tydliggöras för mäklare och/eller fartygets befälhavare. Då efterfrågas information om fartygets last innebär särskilda risker, till exempel om man inte får ha med sig mobiltelefon eller annan utrustning som kan orsaka brand om fartyget transporterar brandfarliga kemikalier eller om det finns risk för syrebrist i lastutrymmena. Det kan även vara bra att meddela vilken dokumentation som ska vara tillgänglig vid inspektionstillfället. I WHO:s handbok (annex 6) finns en förteckning över de dokument som är aktuella vid inspektion för saneringsintyg och även exempel på utrustning som kan behövas (annex 4 och 5).

Vid inspektion

- Ställ frågor till befälhavaren för att få en uppfattning om det finns farliga smittämnen ombord på fartyget. Frågorna kan till exempel gälla noteringar om sjukdomsfall i fartygets hälsodagbok (Medical Log) eller om en hälsodeklaration (Maritime Declaration of Health) har rapporterats in.
- Tala med fartygets befälhavare eller annan ansvarig på fartyget om deras kontrollsystem och rutiner, till exempel rutiner för kontroll av livsmedel och vatten, skadedjursangrepp, hantering av avfall och avlopp.
- Anpassa inspektionen efter vilka risker som har identifierats under samtalet och hur mycket kontroll som utförts. En del av inspektionen blir att kontrollera om fartygets egen kontroll av eventuella risker är tillräcklig.

- Gå igenom de utrymmen som finns angivna på blanketten för saneringsintyg (inklusive bilagan), tillsammans med fartygets befälhavare eller annan lämplig besättningsmedlem.
- Diskutera de brister som uppmärksammas med befälhavaren och vad som kan utgöra problem. Brister kan identifieras genom direkt observation eller mätning/provtagning.
- För att undvika att inspektören själv sprider smittor och smuts utförs inspektionen från renare utrymmen till smutsigare (se WHO:s handbok Annex 3).
- Om tecken på att allvarlig smitta finns ombord, kontakta ansvarig smittskyddsläkare i berört landsting så snart som möjligt.

Efter inspektion

Efter inspektionen genomförs en sammanfattande genomgång av resultatet med fartygets befälhavare eller annan ansvarig på fartyget för att belysa eventuella risker. De brister som uppmärksammas noterar inspektören på blanketten.

Provtagning

När bör provtagning ske?

Om det finns tecken på att det finns vektorer eller annat som kan innebära en hälsorisk för människor kan det bli aktuellt att gå vidare och ta prover.

Om fartyget ska saneras på grund av insekter eller råttor/möss kan det också vara bra att ta prover. Provtagning är också en bra metod för att kontrollera effekten av insatta åtgärder.

Den blankett som ska användas vid utfärdande av saneringsintyg har kolumner där provresultat ska noteras (sample results).

Om prov ska tas eller inte beror på faktorer som

- om brister har noterats vid inspektionen
- karaktären på den misstänkta hälsorisen
- hur lämpligt det i sammanhanget är att använda andra inspektionsmetoder än provtagning.
- de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet

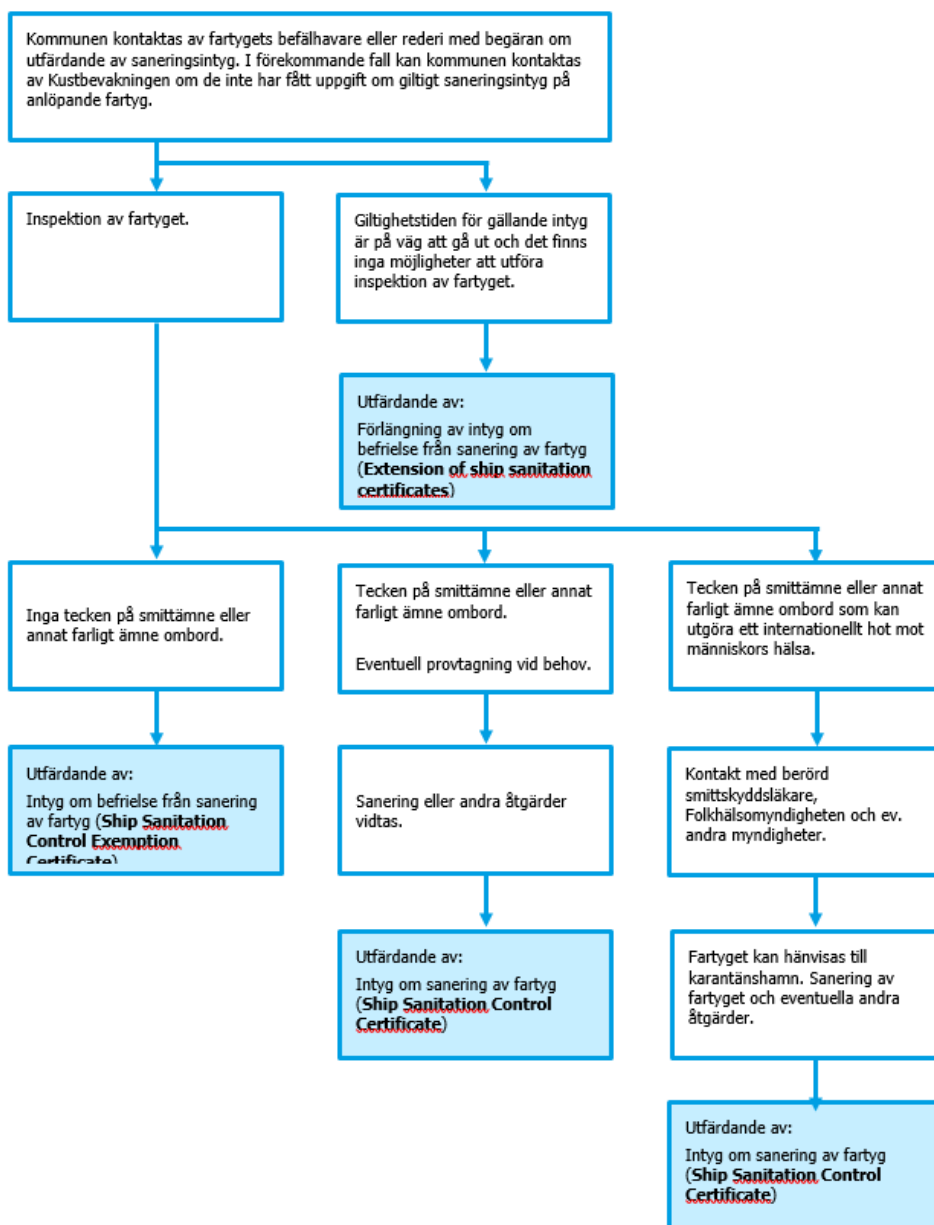
Vilka prover är aktuella och vilka metoder bör användas?

Var prover ska tas beror på vilka smittämnen som misstänks och hur dessa överförs till människor. Rådgör med smittskyddsläkare och det laboratorium som ska analysera proverna före provtagning. Vid tecken på andra ämnen än smittämnen kan inspektören kontakta räddningstjänsten.

För fördjupad information om rekommenderade metoder för provtagning se [Guide to ship sanitation, WHO 2011](#)

Vilket intyg ska utfärdas?

Det finns tre olika saneringsintyg som kan utfärdas i fyra olika situationer (se blåa rutor).

Särskilt intyg om åtgärder

Om kommunen har utfört åtgärder som inte är kopplade till saneringsintygen ska kommunen även i andra fall utfärda ett intyg om åtgärden ifall den som berörs begär det (24 § lag om skydd mot internationella hot mot människors hälsa). Exempel på sådana åtgärder kan vara att kommunen har begärt sanering av ett fartyg som inte behöver saneringsintyg.

Hur saneringsintyget ska utfärdas?

När kommunen utfärdar saneringsintyg ska blankett enligt bilaga 3 i HSLF-FS 2015:8 användas. Blanketten kan laddas ner som PDF-fil från Folkhälsomyndighetens webbplats:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/krisberedskap/ihr-internationella-halsoreglementet/saneringsintyg/>

Blanketten består av två delar, själva saneringsintyget som anger de viktigaste utrymmena vid en fartygsinspektion samt en bilaga som hänvisar till systemen för hantering av livsmedel, vatten, avfall, badbassänger, spa-anläggningar och sjukvårdsanläggningar som kan kräva noggrannare inspektion beroende på fartygets storlek och typ.

Saneringsintyget kan även kompletteras med en Evidence Report Form. Det är en bilaga som används för att beskriva de bevis/brister som man har identifierat vid inspektionen och de krav på åtgärder som ställs. I denna bilaga får det plats mer text än på själva intyget och den är särskilt lämplig att använda när det behövs göra tillägg till ett redan befintligt saneringsintyg. I Evidence Report Form hänvisas till de åtgärds-koder som finns i checklistorna i WHO:s handbok och medföljande kravnivåer. Om denna bilaga används ska inspektören stämpla saneringsintyget med stämpel som indikerar att bilaga bifogats (se WHO:s handbok för förslag på utformning av stämpel). Referens till saneringsintyget ska även göras på Evidence Report Form.

Blanketten ska fyllas i på engelska.

Om det inte finns något att anmärka på vid inspektionen ska inspektören bara fylla i rutorna under Ship Sanitation Control Exemption Certificate. Rutan för Ship Sanitation Control Certificate kan då strykas över.

Om det finns något att anmärka på och/eller om åtgärder vidtagits ska inspektören även fylla i rutorna under Ship Sanitation Control Certificate.

Om en ny inspektion sker på fartyg med giltigt saneringsintyg (för att kontrollera att åtgärder vidtagits) bifogas en Evidence Report Form med den information som behöver dokumenteras. Både Evidence Report Form och saneringsintyget ska med hjälp av stämplarna referera till varandra.

1. Fyll i uppgifterna om aktuell hamn, datum, fartyget med sin last och namnet på den som gör inspektionen.

2. Fyll i rutorna för inspektionsområdena.

3. Skriv tydligt och använd orden från checklistan i WHO:s handbok.

Skriv "None" eller "Nil" under Evidence found om inga tecken på risker för människors hälsa har noterats. Om det finns tecken på risker för människors hälsa skrivs dessa in i rutorna, även baksidan kan användas.

Om allt inte får plats i rutan kan hänvisning till Evidence Report Form göras som då också bifogas intyget (skriv "See attachment" på intyget). Skriv "NA" (not applicable) för de inspektionsområden som inte är aktuella. Om ett inspektionsområde inte har granskats skrivs "Not inspected" i den rutan.

I kolumnen Sample results anges resultat från eventuell mätning och provtagning. Notera "Yes" eller "No" om provresultat har granskats. Om provresultat inte inkommit skrivs "Sample results pending".

I kolumnen Documents reviewed anges vilka dokument som har granskats vid inspektionen. Om inga dokument har granskats skrivs "None".

4. Om åtgärder har utförts ska blankettens högra del även fyllas i.

I fältet Control measures applied anges vilka åtgärder som har utförts, till exempel "disinfection", "decontamination", "disinsection" eller "deratting".

Kommentarer om utfallet vid återbesök noteras i fältet Comments regarding conditions found.

5. Innan underskrift av blanketten bör de viktigaste slutsatserna av inspektionen gås igenom med befälhavaren på fartyget eller en representant för denna. Befälhavaren bör få möjlighet att kommentera inspektörens slutsatser. Detta är speciellt viktigt om det bedöms att åtgärder är nödvändiga.

6. Avslutningsvis skriver den som utfärdar intyget under med sitt namn och stämplar intyget med kommunens stämpel. Datum anges först vid utfärdandefället (alltså vid återbesöket om åtgärder har utförts).

7. En kopia av intyget bör sparas och inspektionen bör registreras i förvaltningens diarium för att kunna följa upp arbetet med saneringsintyg. Förlängning av giltigt saneringsintyg (Extension of the Ship Sanitation Control Exemption Certificate or Ship Sanitation Control Certificate)

En förlängning av ett saneringsintyg kan utfärdas från 30 dagar före utgångsdatumet av saneringsintyget. Giltighetstiden för saneringsintyget kan dock inte förlängas till längre än 30 dagar efter utgångsdatumet. En förlängning av saneringsintyg kan ske en gång. En förlängning av saneringsintyg bör stämplas med en stämpel som innehåller texten "Extension". Se WHO:s handbok för mer information. Kopia tas för diarieföring. Detta gäller när

- kommunen bedömer att de inte kan inspektera fartyget
- åtgärder behövs men inte kan utföras i hamnen. Inspektören måste då informera nästa hamn om den identifierade risken och nödvändiga åtgärder som måste vidtas.

En förlängning av saneringsintyget möjliggör för ett fartyg att nå en hamn där nödvändig inspektion eller nödvändiga åtgärder kan genomföras utan att fartyget behöver resa med ogiltigt saneringsintyg.

Ansvar och åtgärder

Ansvar

Kommunen och landstinget delar på ansvaret för åtgärder enligt lag om skydd mot internationella hot mot människors hälsa. Både kommun och landsting är således behöriga myndigheter enligt IHR.

Flera andra myndigheter i Sverige har dock också ansvar för de inspektionsområden som berörs av ett saneringsintyg exempelvis Tullverket, Transportstyrelsen och Kustbevakningen. När kommunen inspekterar fartyget medverkar sällan någon annan myndighet. Om inspektören upptäcker brister där normalt andra myndigheter har operativt ansvar bör han eller hon uppmärksamma denna myndighet på iakttagelserna.

Den kommunala räddningstjänsten ansvarar utifrån sitt ansvarsområde och befintlig lagstiftning för akuta åtgärder vid händelser med kemiska och radioaktiva ämnen.

- Kommunen ansvarar för åtgärder till skydd för människors hälsa i fråga om transportmedel, bagage och annat gods samt djur. Landstinget ansvarar för smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor.
- Alla kommuner med en hamn där internationell trafik förekommer ansvarar även för att vidta de åtgärder som behövs för att utrota insekter, råttor och andra djur som ofta är bärare av smittämnen som utgör en hälsorisk för människor och som finns i hamnen.
- Kommuner med ansvar för att utfärda saneringsintyg bör ha god beredskap för att utföra åtgärder som desinfektion, sanering av föroreningar och rått- och insektssanering.
- Åtgärder får även utföras av andra aktörer. Detta inkluderar fartygsoperatörer, antingen genom den egna besättningen eller efter avtal med saneringsföretag.

Åtgärder

Om ett internationellt hot mot människors hälsa finns får ansvariga myndigheter och kommuner vidta de åtgärder mot fartyget som krävs för att skydda människors hälsa. Det är den enskilde inspektörens uppgift att bedöma vilka av de brister som uppmärksammas vid en inspektion av fartyg som kan anses vara så allvarliga att krav på åtgärder bör ställas.

Alla åtgärder ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och får inte vara mer ingripande än vad som krävs för att uppnå detta skydd. Åtgärderna ska vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. Åtgärder som den enskilde motsätter sig får vidtas endast när inga andra möjligheter står till buds.

I WHO:s handbok finns det fördjupad vägledning om vilka kravnivåer som kan ställas för varje enskilt inspektionsområde som är angivet på saneringsintyget.

WHO använder sig av kravnivåerna ”Required” och ”Recommended” och kopplar dessa till särskilda åtgärdsskoder (evidence codes). Det är dessa koder som används när inspektören fyller i en Evidence Report Form som bifogas saneringsintyget.

- Åtgärder för transportmedel, bagage och annat gods samt djur ska vidtas med största försiktighet för att förhindra att egendom skadas.
- Nödvändiga åtgärder bör utföras först sedan alla aktörer (till exempel fartygets befälhavare) har blivit fullständigt införstådda med vilka metoder som ska användas och med de säkerhetsvillkor som bör gälla.
- Underrätta fartyg så långt i förväg som möjligt och andra transportoperatörer om att de ska vidta åtgärder. Överlämna om möjligt skriftlig information om de metoder som ska användas. Förseningar av internationella fartyg är kostsamma för fartygsoperatörer och onödiga dröjsmål i hamn måste därför minimeras.
- Om nödvändiga åtgärder har blivit utförda kan inspektören utfärda intyg om sanering av fartyg (Ship Sanitation Control Certificate).
- Om inspektören inte bedömer att de åtgärder som har utförts är tillräckliga, tar inspektören ställning till om det ska krävas ytterligare åtgärder.
- För att kontrollera att nödvändiga åtgärder har utförts genomförs en uppföljande inspektion.
- Om det inte går att utföra godtagbara åtgärder i hamnen ska inspektören notera detta i saneringsintyget. Notera alla tecken på risk för människors hälsa på fartyget samt vilka åtgärder som är nödvändiga när fartyget anlöper nästa hamn.
- Om det vid inspektion identifieras tecken på förekomst av kemiska eller radioaktiva ämnen som kan utgöra hot mot människors hälsa bör kommunens räddningstjänst kontaktas.
- Smittskyddsläkaren kan behövas kontaktas för att rådgöra om fynd vid inspektionen bör medföra några åtgärder som relaterar till smittskyddet för människor.

När det föreligger risk för internationell spridning eller allvarlig och direkt fara för befolkningens hälsa ska Folkhälsomyndigheten underrättas, i egenskap av nationell kontaktpunkt för IHR, för att kontakt med behörig myndighet vid nästa kända gränspassage kan ske. Folkhälsomyndigheten behöver inte kontaktas vid varje sanering av ett fartyg från råttor eller insekter, utan bara vid misstanke om internationellt hot mot människors hälsa. Hur och när Folkhälsomyndigheten ska kontaktas samt vad underrättelsen ska innehålla finns på:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/i/ihr-och-underrattelseskyldighet/>

Normala åtgärder

Normala åtgärder används vid identifierade hygieniska brister eller vid fynd av vektorer och reservoarer då inspektören inte misstänker att det finns smittämnen eller andra ämnen som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa.

Åtgärder som kan vara aktuella är främst

- desinfektion
- sanering av förorening
- insektssanering
- Utrotning av råttor/möss (deratting).

Normala saneringsåtgärder kan utföras i alla hamnar som har tillgängliga resurser för att utföra åtgärderna.

Extraordinära åtgärder

Den behöriga myndigheten får vidta ytterligare åtgärder om det behövs för att förhindra sjukdomsspridning. Detta är normalt inte aktuellt annat än vid allvarlig misstanke om eller bevis för att det finns smittämnen eller andra ämnen som kan utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa. Om extraordinära åtgärder är nödvändiga bör fartyget hänvisas till en karantänshamn, såvida behörig myndighet inte gjort bedömningen att det är alltför riskabelt med tanke på riskerna för spridning av smittämne eller annat farligt ämne.

Smittskyddsläkaren samordnar smittskyddskontrollen vid karantänshamnar och hjälper kommuner och myndigheter när de utför uppgifter enligt lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

För mer information om karantänshamnar se Folkhälsomyndighetens [Kapacitet vid karantänshamnar och karantänsflygplatser - Vägledning utifrån det internationella hälsoreglementet](#).

Avgifter och kostnader för åtgärder

Kommunen får ta ut avgifter av ägaren till ett fartyg för den undersökning och de åtgärder som krävs för att skydda människors hälsa.

Taxan bör sättas utifrån sina faktiska kostnader för inspektion, restid, provtagning, desinfektion, sanering, utrotning av råttor och insekter med mera.

Arbetsmiljöaspekter vid inspektion av fartyg

De inspektörer som arbetar med tillsyn av fartyg, utredningar av tillbud på fartyg eller arbetstagare som arbetar med saneringsarbeten kan utsättas för olika sorters risker i sin arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska se till att arbetstagare får praktisk och teoretisk utbildning och har tillräckliga kunskaper om de risker som kan förekomma på arbetsområdet samt vilka risker varje arbetsmoment innebär enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2001:1. Det ska finnas tillgång till skyddskläder och personlig skyddsutrustning som alltid ska användas vid arbete som kan medföra exponering av farliga ämnen eller risk för smitta och i övrigt när det behövs.

Säkerhet och lastutrymmen

Slutna utrymmen, till exempel lastutrymmet på ett fartyg kan utgöra stor risk. Syrebrist kan uppstå samtidigt som giftiga gaser bildas. Det gäller framförallt transport av organiskt material som pellets, flis, obarkat virke samt fisk. De bildar gaser som förbrukar eller tränger undan syre.

De allmänna råden till HSLF-FS 2015:8 anger att kommunen bör inspektera fartyget när lastrummen är tomma, alternativt endast innehåller eller material som är placerat så att det går att grundligt gå igenom utrymmena.

Förhållningssättet vid en sådan inspektion bör vara

- att någon aldrig går ensam ner i lastrummet
- att inspektören i förväg frågar befälhavaren eller annan ansvarig om det är säkert att gå ner i lastrummet och om lastrummet har ventilerats korrekt efter urlastning (även om så skett kan det finnas syrefria fickor i delar av lastrummet)
- att luftens syrehalt och innehåll av eventuellt giftiga och kvävande gaser har mätts
- att om det finns minsta osäkerhet i fråga om luftens kvalitet, avstår inspektören från att inspektera lastrummet

Om det inte är möjligt eller lämpligt att inspektera lastrummen noterar inspektören detta på det utfärdade saneringsintyget.

De arbetsmiljöfaktorer som berörs vid riskbedömningen av lastutrymmen täcks av Arbetsmiljöverkets föreskrifter med tillhörande råd, såsom:

- Smittorisker (AFS 2018:4)
- Gaser (AFS 1997:7)
- Systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1)
- Användning av personlig skyddsutrustning (AFS 2001:3)
- Arbetsplatsens utformning (AFS 2009:2)

- Kemiska arbetsmiljörisker (AFS 2014:43)

Övriga aktörer

Transportoperatörer

Det är viktigt att alla internationella fartyg sköts så att risken för internationell spridning av sjukdomar minimeras så mycket som möjligt. Enligt IHR måste parter göra allt som är praktiskt möjligt, som är förenligt med reglementet, för att säkerställa att transportoperatörer ständigt håller sina transportmedel fria från infektions- eller föroreningskällor, inklusive vektorer och reservoarar.

Enligt IHR ska transportoperatörer

- underlätta inspektion av last, containrar och transportmedel
- se till att personer ombord kan undersökas av läkare
- möjliggöra andra åtgärder enligt IHR-reglerna
- tillhandahålla den relevanta hälsoinformation som någon part efterfrågar, inklusive hälsodeklaration.

Skeppsmäklare/hamnagenter

Skeppsmäklaren förmedlar kontakten mellan redaren och lastägaren, mellan fartyget och hamnen.

Verksamhetsansvarig vid hamn

Verksamhetsansvarig vid en karantänshamn är skyldig att upprätta rutiner för sin verksamhet för att hantera internationella hot mot människors hälsa. Hamnpersonal ska vara uppmärksamma på efterlevnaden av denna lag och dess föreskrifter som finns.

Fartygsinspektörer samt lots- och hamnpersonal

Fartygsinspektörer samt lots- och hamnpersonal ska, inom sina verksamhetsområden, vara uppmärksamma på efterlevnaden av lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa och de föreskrifter som finns.

Polismyndigheten

Polispersonal ska, inom sitt verksamhetsområde, vara uppmärksam på efterlevnaden av lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa och de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs för att vidta åtgärder enligt denna lag eller åtgärder enligt föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket ansvarar enligt förordning (2007:1161) med instruktion för Sjöfartsverket för sjö- och flygräddningstjänst samt för efterforskning och räddning.

Sjöfartsverket ansvarar för sjö- och flygräddningscentralen (JRCC) som tar emot larm och leder insatser vid sjö- och flygräddning.

Sjöfartsverket tillsammans med Tullverket, Transportstyrelsen och Kustbevakningen har en myndighetsgemensam internetbaserad anmälningsportal för sjötrafiken - Maritime Single Window (MSW). Detta är en gemensam ingång för fartygsrapporteringen vid anlop och när uppgifterna lämnas till MSW, kommer de automatiskt att vidarebefordras till berörd myndighet och system. Det är i detta system som t.ex. saneringsintyg rapporteras till Kustbevakningen.

Transportstyrelsen

Transportstyrelsen ansvarar för regelgivning, tillståndsprövning och tillsyn av sjöfarten. Myndigheten genomför inspektioner av utländska fartyg som anlöper Sverige. Vid en inspektion undersöks om arbetsmiljön är tillfredsställande, fartyget är behörigen lastat eller ballastat, last som ännu inte förts ombord är säkert anordnad för sjötransport, fartyget är bemannat på ett betryggande sätt, fartyget i övrigt är i behörigt skick och fartygets säkerhetsorganisation överensstämmer med rederiets säkerhetsorganisation. Transportstyrelsen har möjlighet att utfärda tillträdesförbud om ett fartyg utgör en uppenbar fara för säkerheten till sjöss eller för den marina miljön. Transportstyrelsen kan besluta om nyttjandeförbud (reseförbud) vid fynd av brister i fråga om skyddet mot ohälsa och olycksfall på fartyg.

Olika riskkriterier styr valet av fartyg som ska inspekteras. Fartyg med hög riskprofil (passagerarfartyg, olje-, gas-, kemikalietankfartyg och bulkfartyg) ska genomgå en utökad inspektion.

Tullverket

Tullverket ska övervaka och kontrollera trafiken till och från Sverige så att bestämmelser om in- och utförsel av varor följs.

Tullverket ska förebygga och motverka brottslighet i samband med in- och utförsel av varor.

Tullpersonal ska, inom sitt verksamhetsområde, vara uppmärksam på efterlevnaden av lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa och de föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Länsstyrelsen

Länsstyrelserna har en stödjande och samordnande roll inom krisberedskapen utifrån sitt geografiska områdesansvar. Under en kris ska länsstyrelserna verka för att de åtgärder som vidtas i länet av berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå är samordnade. Därutöver ska länsstyrelsen analysera och sammanställa en samlad regional lägesbild samt samordna informationen till allmänheten och massmedier.

Länsstyrelsen har ett ansvar för ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar. Efter delegation från Jordbruksverket får en länsstyrelse besluta om smittförklaring, tillträdesförbud, inrättande av skydds- och övervakningsområden och andra områden med särskilda restriktioner på grund av att epizootisk sjukdom misstänks eller har konstaterats. Länsstyrelsen får även upphäva sådana beslut. Länsstyrelsen får även överta ansvaret för kommunal räddningstjänst vid omfattande räddningsinsatser där flera kommuner berörs av insatserna.

Jordbruksverket

Jordbruksverket är ansvarig myndighet för kontroll och bekämpande av smittsamma sjukdomar hos djur och för övervakning av det nationella sjukdomsläget. Vid fall av zoonoser som misstänks utgöra ett internationellt hot mot människors hälsa berörs Jordbruksverket.

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av smittsamma djursjukdomar och animaliska biprodukter (förutom livsmedel) vid in- och utförsel mellan EU-länder samt vid införsel import från tredje land. Dessa kontroller utförs av Jordbruksverkets officiella veterinärer. I Sverige genomförs gränskontroller för levande djur vid Arlanda flygplats, Landvetter flygplats samt Norrköpings flygplats. Kontroll av animaliska biprodukter utförs vid Arlanda flygplats och Landvetter flygplats samt vid Göteborgs hamn och Helsingborgs hamn.

Jordbruksverket har befogenheter att isolera, sätta i karantän, avliva eller kräva behandling av smittade eller misstänkt smittade djur om så skulle vara nödvändigt.

Inspektionen för vård och omsorg

Inspektionen för vård och omsorg är tillsynsmyndighet och utövar tillsyn över att lag om internationella hot mot människors hälsa och de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs. Detsamma gäller beslut som har meddelats med stöd av lagen.

Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten ska inom den nationella strålskyddsberedskapen samordna de åtgärder som krävs för att förebygga, identifiera och upptäcka nukleära eller radiologiska händelser som kan leda till skador på människors hälsa eller på miljön. Myndigheten ska bl.a. ge råd om strålskydd och sanering efter

utsläpp av radioaktiva ämnen om en radiologisk nödsituation inträffar inom eller utom landet samt upprätthålla och leda en nationell organisation för expertstöd vid radiologiska nödsituationer.

Bilagor

Blanketterna finns även att ladda ner på Folkhälsomyndighetens hemsida.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittykydd-beredskap/krisberedskap/ihr-internationella-halsoreglementet/saneringsintyg/>

Bilaga 1

Blankett för utfärdande av saneringsintyg

Clear form

SHIP SANITATION CONTROL EXEMPTION CERTIFICATE/SHIP SANITATION CONTROL CERTIFICATE
Issued in accordance with Article 39 of the International Health Regulations 2005

Start here Port of: Sweden Date:
This Certificate records the inspection and 1) exemption from control or 2) control measures applied

Name of ship or inland navigation vessel: Flag: Registration/IMO No.
 At the time of inspection the holds were unladen/laden with tonnes of cargo
 Name and address of inspecting officer:

Areas, systems, and services inspected	Evidence found ¹	Sample results ²	Documents reviewed	Control measures applied	Re-inspection date	Comments regarding conditions found
Galley			Medical log			
Pantry			Ship's log			
Stores			Other			
Hold(s)/cargo						
Quarters:						
– crew						
– officers						
– passengers						
– deck						
Potable water						
Sewage						
Ballast tanks						
Solid and medical waste						
Standing water						
Engine room						
Medical facilities						
Other areas specified – see attached						
Note areas not applicable, by marking N/A.						

No evidence found. Ship/Vessel is exempted from control measures.

Name and designation of issuing officer: Signature and seal: Date:

¹ (a) Evidence of infection or contamination, including: vectors in all stages of growth; animal reservoirs for vectors; rodents or other species that could carry human disease, microbiological, chemical and other risks to human health; signs of inadequate sanitary measures. (b) Information concerning any human cases (to be included in the Maritime Declaration of Health).
² Results from samples taken on board. Analysis to be provided to ship's master by most expedient means and, if re-inspection is required, to the next appropriate port of call coinciding with the re-inspection date specified in this certificate.
 Sanitation Control Exemption Certificates and Sanitation Control Certificates are valid for a maximum of six months, but the validity period may be extended by one month if inspection cannot be carried out at the port and there is no evidence of infection or contamination.

S:SB 25155 2007-06 pee

ATTACHMENT TO SHIP SANITATION CONTROL EXEMPTION CERTIFICATE/SHIP SANITATION CONTROL CERTIFICATE

Areas/Facilities/systems inspected	Evidence found	Sample results	Documents reviewed	Control measures applied	Re-inspection date	Comments regarding conditions found
Food						
Source						
Storage						
Preparation						
Service						
Water						
Source						
Storage						
Distribution						
Waste						
Holding						
Treatment						
Disposal						
Swimming pools/spas						
Equipment						
Operation						
Medical facilities						
Equipment and medical devices						
Operation						
Medicines						
Other areas inspected						

Indicate when the areas listed are not applicable by marking N/A.

Bilaga 2

Evidence Report form

Evidence Report Form					
This form supports the ship sanitation certificate (SSC), and provides a list of evidence found and control measures to be performed.					
When attached to the SSC, each page of this attachment needs to be signed, stamped and dated by the competent authority. If this document is used as an attachment to a pre-existing SSC, this attachment must be noted in the SSC (e.g. by using a stamp).					
Ship's name and IMO no. registration:			Name and signature of responsible onboard ship officer:		
Name of issuing authority:			Actual inspection date (dd/mm/yyyy):		
Date of referred SSC (dd/mm/yyyy):			SSC issued in the port of:		
Indicate areas that have not been inspected :					
☐ Quarters	☐ Galley, pantry, service area	☐ Stores	☐ Child-care facilities		
☐ Medical care facilities	☐ Swimming pools/spas	☐ Solid and medical waste	☐ Engine room		
☐ Potable water	☐ Sewage	☐ Ballast water	☐ Cargo holds		
☐ Other (e.g. laundry and washing machine)					
Detected health events on board			☐ Yes	☐ No	
Evidence code	Evidence found (brief description according to WHO checklist; draw a line under each item of evidence to ensure items are clearly separated)	Measure to be applied	Required	Recommended	Measure successfully performed (stamp and signature of re-inspecting authority)
Name of issuing inspector:	Signature of issuing inspector:	Stamp of issuing authority:	Page of		

Det internationella hälsoreglementet (IHR 2005) innehåller bland annat bestämmelser om utfärdandet av saneringsintyg för fartyg. Denna vägledning är ett stöd för de kommuner som utfärdar saneringsintyg för fartyg.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsorhot. Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna. **Östersund** Campusvägen 20. Box 505, 831 26 Östersund.

www.folkhalsomyndigheten.se